

ACTIVITATEA INTELLECTUALĂ ȘI STAREA DE SĂNĂTATE A SAVANȚILOR

Artiom Jucov – dr.șt.med., conferențiar universitar,
USMF „Nicolae Testemițanu”, Catedra de Medicină de Familie
e-mail: artiom.jucov@usmf.md, tel: 069907927

Rezumat

Savanții sunt persoanele care se dedică totalmente științei, uitând deseori despre protecția stării sale de sănătate. Aceasta ducând la faptul, că marile descoperiri ale omenirii sunt făcute cu mari jertfe din partea savanților, cel puțin din contul sănătății.

Cuvinte-cheie: activitatea intelectuală, starea de sănătate, savanți

Summary

Intellectual activity and health state of researchers

Scientists are the people who devote themselves totally to science, often forgetting about the protection of their health. This leads to the fact that the great discoveries of mankind are made with great sacrifices by researchers, at least for the account of researcher's health.

Key words: intellectual activity, health, scientists

Резюме

Интеллектуальная деятельность и состояние здоровья ученых

Ученые – это люди, которые посвящают себя полностью науке, часто забывая о защите своего собственного здоровья. Это приводит к тому, что великие открытия человечества сопровождаются иногда большими жертвами ученых, по крайней мере, за счёт их здоровья.

Ключевые слова: интеллектуальная деятельность, здоровье, учёные

Introducere. Evoluția Republicii Moldova pe principiile democratice și ale economiei de piață generează transformări esențiale în sfera socială, inclusiv în sistemul de sănătate publică. Aspirațiile actuale ale populației nu pot fi realizate în baza modelului din trecut, bazat pe dirijarea administrativă – de comandă și finanțare centralizată. Politicile publice, formulate în diferite acte normative, ating tangențial problemele cu care se confruntă populația, însă soluțiile pe care le așteaptă societatea de la guvernanți, deseori sunt elaborate și implementate de către cercetătorii științifici din diferite domenii.

Pe de altă parte, mediul de activitate cotidian, climatul psihologic și politic, condițiile de muncă, sănătatea savanților de astăzi nu au fost abordate

niciodată centralizat, deschis și transparent de către cercetarea științifică, studiindu-se doar unele nuanțe puțin cunoscute.

Material și metode. Studiul a fost efectuat în baza analizei a circa 82 surse bibliografice din cadrul fondurilor Bibliotecii Naționale „Vasile Alecsandri” și inclusiv prin intermediul platformelor bibliografice on-line (Springer, Hinari etc.).

Rezultate și discuții. Din mediul social cel mai dinamic este astăzi mediul intelectual, care este parte componentă a mediului spiritual (mediul cultural în sens restrâns), dar, în același timp, este și rezultatul funcționării tuturor nivelurilor anterioare de structurare ale mediului social [1].

Merită de menționat, că cercetătorii științifici,

savanții și intelectualii mereu au fost primii, care au stat la baza reformelor, revoluțiilor sesizate de popor, la răscrucile diferitor evenimente politice și, respectiv, au fost primii, care au fost pedepsiți pe nedrept de diferite regimuri totalitariste, democratice și nu prea, spre a fi distrusă identitatea de cetățean și de patriot al acestei țări.

Inteligența este una dintre trăsăturile ample și complexe ale ființei umane [2]. V. Dulgheru, L. Cantemir și M. Carcea definesc inteligența drept o funcție cognitivă generală fundamentată pe abstracție, construcția de modele și pe soluționarea problemelor [3]. Totodată, inteligența poate fi considerată și ca o povară, deoarece oamenii intelectuali sunt sortiți să creeze, să lupte și să apere ideile lor, spre a soluționa problemele actuale ale societății.

Inteligența reprezintă capacitatea generală de a rezolva, în mod optim problemele, este aptitudinea de a face față tuturor obligațiilor, care cer o oarecare facultate de adaptare, un spirit de observație, de deducție logică etc. Particularitățile intelectuale ale personalității se manifestă clar în aceea cum acționează omul în situația problematică. Posibilitățile individuale umane de a vedea o problemă, a o formula, a o analiza, folosind datele inițiale ale ei, sunt în funcție de experiența acumulată pe parcursul vieții [4].

Particularitățile intelectuale ale personalității se manifestă în mod esențial la înaintarea și controlarea ipotezelor, în primul rând, observându-se gradul de simultaneitate a gândirii, adică posibilitatea de a înainta ipoteze în diferite planuri, din diferite puncte de vedere.

Conceptul de inteligență este polisemantic și utilizat într-o manieră foarte diferită în viața obișnuită, și chiar de către specialiști. J. Piaget (a.1963) și A. Lieunry (a.1998), abandonează ideea unei inteligențe unice, de a o concepe ca o evoluție filogenetică și ontogenetică a capacităților cognitive [5].

Deseori activitatea intelectuală este legată în literatura de specialitate cu sindromul arderii profesionale. Nu putem fi de acord cu această ipoteză, deoarece aceasta ține doar de stresul cronic de la locul de muncă și tendințele de depășire a acestuia. Astfel, cercetările în rândul profesorilor britanici au arătat, că aproximativ o treime dintre ei manifestă stres profesional [6]. Travers și Cooper (a.1993) și Vandenberghe (a.1999) au comparat nivelul de stres profesional în rândul mai multor profesii ce presupun relații între oamenii. Ei au constatat, că profesorii au un nivel mai mare de stres, chiar decât medicii și asistentele medicale [7]. În a.1994, în Țările de Jos, 44,0 % din profesori au manifestat simptome ale stresului profesional, care în peste

jumătate din cazuri au evoluat în sindromul arderii emoționale [8].

În mai multe cercetări se susține, că stresul ocupațional poate cauza dezvoltarea arderii emoționale, mai ales dacă stresul continuu este susținut de ideea că munca depusă depășește recompensele primite de la serviciu. După Maslach [9] ,atunci, când dorim să cercetăm stresul profesional, trebuie să ținem cont de trei aspecte: muncă, carieră și viața personală. Cu cât mai mare este atractivitatea muncii, posibilitatea de creștere profesională, stabilitatea serviciului și, respectiv, posibilitatea asigurării unui trai decent, cu atât mai mică va fi probabilitatea dezvoltării stresului, implicit, a arderii emoționale. Drept cauze obiective ale stresului pot servi conflictul intern dintre cerințele de la serviciu, atractivitatea muncii și posibilitățile de realizare. Printre cauzele subiective, după V. Singert și L. Lang, pot fi enumerate: teama de a pierde serviciul, teama de a comite o greșeală, teama de a fi depășit de alții, teama de a nu face față cerințelor, teama de a pierde propriul „Eu” [10].

Majoritatea cercetătorilor au acceptat, că bărbații manifestă un nivel mai mare la dimensiunea depersonalizare și reducerea realizărilor personale, pe când femeile au un nivel mai mare la epuizarea emoțională [11].

Brock și Grandy [12] propun următoarele direcții pentru programul de reducere a epuizării profesionale orientate pe individ: restructurarea cognitivă, managementul timpului, sănătatea, dezvoltarea abilităților sociale, reînnoirea spirituală [12]. Prin sănătate autorii au presupus respectarea unui regim alimentar corect, odihnă, practicarea sportului și altor activități extrașcolare, cum ar fi lectura, muzica, călătoriile etc.

În țara noastră, oamenii de știință, medicii, profesorii au o înaltă calificare și de acum ea servește ca țară-donor de cadre calificate. Are loc exodul de cadre calificate, aceasta la rândul său duce la încetinirea sau stoparea dezvoltării economiei și a științei naționale. Fenomenul de „exod al creierilor” devine un fenomen răspândit în țară, fiind stimulat de starea de spirit a tinerilor, care nu-și mai leagă viitorul lor de Republica Moldova. Totodată, nu a fost menționat faptul, că una din cauzele „exodului de creieri” din Republica Moldova poate fi starea de sănătate a savanților autohtoni, confruntarea lor internă emoțională, condițiile lor de muncă și, respectiv, supraîncărcarea intelectuală comparativ cu colegii lor din alte state pentru a soluționa aceeași problemă.

Migrația forței științifice de muncă nu este doar consecință a sărăciei, este și rezultatul democratizării fostelor republici sovietice, internaționalizării și integrării europene. Vectorul Republicii Moldova a

fost orientat spre dezvoltarea comerțului internațional, care presupune migrația persoanelor din toate sferile sociale, inclusiv și cercetătorii științifici, care întorși acasă aduc cu sine tendințe, practici internaționale, valori, tehnologii și idei noi, ce pot contribui la dezvoltarea societății. Totodată, Academia de Științe a Moldovei (AȘM) a inițiat Programul „Reîntoarcerea temporară a reprezentanților diasporei științifice moldovenești (DȘM)”, care este parte din Proiectul „Susținerea implementării componentei de migrație și dezvoltare a Parteneriatului de Mobilitate UE-Moldova”, care a fost lansat în iulie 2010. Astfel, Organizația Internațională de Migrație și AȘM au oferit suport unui număr de peste 30 membri ai DȘM, selecțaiți în mod competitiv pentru vizite de scurtă durată, de circa 7-14 zile în decursul perioadei septembrie 2010 – iulie 2012 [13].

Cu toate acestea, nu a fost studiată influența activității intelectuale asupra speranței de viață, asupra morbidității cercetătorilor și modului lor de viață, și nu este cunoscut impactul asupra stării de sănătate a factorilor de risc din activitățile pe care le practică savanții, de asemenea psihologia sănătății savanților autohtoni.

Fiecare al doilea savant se adresează după ajutor medical la medic doar în situații grave, când vizitarea medicului nu mai poate fi amânată. Pe de altă parte, savanții, comparativ cu restul populației, necesită un volum mai redus de servicii medicale, datorită diferențelor de vârstă. Cel puțin aceștia își apreciază mai pozitiv starea de sănătate comparativ cu restul populației. În același timp, majoritatea savanților recunosc, că nu duc un mod de viață sănătos, aspect confirmat și de membrii familiilor lor.

Atitudinea autorităților Republicii Moldova față de starea de sănătate a savanților este incertă. Cu toate că Republica Moldova dispune de un cadru instituțional-legislativ ce reglementează cercetarea, el nu corespunde exigențelor contemporane pentru sănătate. Măsurile decise sunt destul de nehotărâte, comparativ cu amploarea fenomenului simțit. Lipsesc politica de Stat, strategii, tactici, management în domeniul asigurării, analizei, monitorizării și evaluării stării de sănătate a cercetătorilor științifici. Deseori savanții personal sunt conștienți de sănătatea lor, ceea ce în condițiile actuale lasă mult de dorit. Aceasta duce nemijlocit la prevalența fenomenelor negative ale activității intelectuale. Trebuie de menționat faptul, că ocrotirea sănătății nu este sfera socială care compensează efectele negative a unui mod de viață irațional, ci sfera care luptă pentru scăderea nivelului patologiilor, cu reducerea problemelor sociale, pentru ameli-

orarea stării de sănătate a populației și elaborarea și implementarea măsurilor cu caracter medico-social și economico-juridic.

La moment în Republica Moldova se desfășoară o cercetare științifică de pionierat referitor la starea de sănătate a savanților, rezultatele căruia vor fi prezentate în publicațiile următoare.

Concluzii:

Starea de sănătate a savanților devine etapizat un obiectiv esențial pe agenda de lucru al Serviciului de Sănătate Publică, fapt datorat atenției deosebite a statului spre promovarea și păstrarea sănătății acestora.

Activitatea intelectuală atrage după sine unele dereglări de sănătate a cercetătorilor, fapt neobservat și neglijat la început, dar care iese în evidență și se manifestă cu complicații odată cu înaintarea în vârstă a savanților.

Bibliografie:

1. Pană L. *Caracteristici ale cunoașterii în mediul tehnic intelectual*. NOEMA, 2002; vol.1, 1, 119-130.
2. Cojocari L. *Exteriorizarea gradului de inteligență la studenți în dependență de condițiile de activitate*. Revista Științifică a Universității de Stat din Moldova, 2013; 1(61).
3. Dulgheru V., Cantemir L., Carcea M. *Manual de creativitate*. Chișinău: Tehnică-INFO, 2000; 256 p.
4. Crețu T. *Psihologia vârstelor*. Iași: Polirom, 2009; 389 p.
5. Piaget J., Inhelder B. *Les operations intellectuelles et leur developpement in France*. Tome 7. Traite de psychologie experimentale. Paris: PUF, 1963; 63-68.
6. Vandenberghe R.A., Huberman A.M. *Understanding and Preventing Teacher Burnout*. New York, Cambridge University Press, 1999.
7. Cooper C.L., Dewe Ph.J., O'Driscoll M.P. *Organizational Stress. A Review and Critique of Theory, Research*, Sage Publications, Thousand Oaks, 2001.
8. Schaufeli W.B., Maslach C., Marek T. *Professional burnout: Recent developments in theory and research*. Washington, Taylor & Francis, 1993.
9. Maslach C., Schaufeli W.B., Leiter M.P. *Job Burnout*. *Annual Review of Psychology*. 2001; vol.52, 397-422.
10. Водопянова Н., Старченкова Е. *Синдром выгорания*. Санкт-Петербург: Питер, 2008.
11. Gorincioi V. *Arderea profesională la profesorii universitar*. Revista științifică a Universității de Stat din Moldova, 2009; 9(29).
12. Brock B.L., Grady M.L. *Avoiding Burnout*. California: Corwin Press, Inc., 2002; 135 p.
13. <http://international.asm.md/ds/news-dn/158-4-istorii-de-succes-reintoarcerea-temporara-a-reprezentantilor-diasporei-stiintifice-moldovenesti.html> (accesat la 04.04.17).